

- 190 פרק 10 – דורית רביד: כותבים מורפון(פונולוגיה): הפסיכולינגוויסטיקה של הכתיב העברי
- 211 פרק 11 – רות ברמן וברכה ניר: שפה דבורה ושפה כתובה לאורך ההתבגרות

שער רביעי

התפתחות אוריינית בהקשר חברתי-תרבותי

- 233 פרק 12 – עפרה קורת: התפתחות ניצני אוריינות בהקשר חברתי-כלכלי
- 247 פרק 13 – דורית ארם ושגית הושמנד: הורים כותבים עם ילדיהם: הערכת היציבות והגמישות בסגנון התיווך ההורי
- 265 פרק 14 – מרגלית זיו: קריאה ושיח המסייעים להתפתחות ההבנה החברתית של ילדים
- 287 פרק 15 – עדינה שמיר ועפרה קורת: הפעילות בספר אלקטרוני כמקדמת ניצני אוריינות

שער חמישי

דו-לשוניות ודיגלוסיה

- 307 פרק 16 – ליאת גודלפרב ויוסף צלגוב: על בקרת קריאה ומיומנות
- פרק 17 – אלינור סאיג-חדאד: תרומתם של החשיפה לערבית סטנדרטית ושל המרחק הפונולוגי מערבית מדוברת לעיבוד הלקסיקלי בערבית סטנדרטית
- 321 פרק 18 – עלית אולשטיין ובהאא מחול: מודעות פונולוגית בסביבת מחשב וחונכות בקרב ילדים דוברי ערבית
- 337

שער שישי

לקויות קריאה

- 359 פרק 19 – צביה ברזניץ: תופעת הא־סינכרון בין מערכות המוח כהסבר לתופעת הדיסלקסיה
- פרק 20 – מרק לייקין ואושרי מזרחי-בלמס: מיקום הפעילות המוחית בעת עיבוד תחבירי: השוואה בין קוראים דיסלקטים לבין קוראים תקינים מבוגרים
- 378 פרק 21 – רחל שיף ומיכל רווה: מאפייני העיבוד המורפולוגי במהלך זיהוי המילה בקרב קוראים עם דיסלקסיה התפתחותית
- 399 פרק 22 – נעמה פרידמן ולימור לוקוב: סוגי דיסלקסיית שטח התפתחותית ודרכי ביטוייה בעברית
- 414

פרק 23 – מיכל שני ואילנה בן־דרור: מאפייני התפקוד בקריאה
ובתהליכים קוגניטיביים הקשורים בה: השוואה בין קוראי עברית
איטיים עם ובלי כשל בדיוק

445

שער שביעי

קשיים בתקשורת, בשפה, בשמיעה ובקשב

פרק 24 – פול מילר: ללמוד בעולם של דממה: תובנות משלושים שנות
עבודה ומחקר בקרב ילדים חירשים וכבדי שמיעה

471

פרק 25 – טובה מוסט, דורית ארם, תמר אנדרון, עדי בן סימון וחני
מהיפית: ניצני אוריינות של ילדים לקויי שמיעה, הקשר שלהם
למסגרת החינוכית של הילד ולפעילות האוריינית הורה-ילד

492

פרק 26 – אסתר דרומי ומיכל שטיימן: מודל התפתחותי להערכת
תקשורת, שפה ודיבור

506

פרק 27 – רונית לוי וגלית אביב בן־צבי: תהליכים מורפולקסיקליים
ברכישת התואר בעברית: התפתחות שפה תקינה ולקויה בגיל בית
הספר בשני מיצבים חברתיים-כלכליים

525

פרק 28 – לילך שלו־מבורך, הילה יונאי־נקש, ג'ף אפשטיין, יהושע צאל,
עדי קליפר וכרמל מבורך: מאפיינים קשביים של ילדים עם ADHD
והקשר שלהם לקריאה

545

פרק 29 – אורית חצרוני: מהסמלה לקריאה: נתיבים בדרכס של ילדים
עם צרכים מיוחדים אל האוריינות

560

המשתתפים בספר

581

איריס לוי

הקדמה

ספר זה מוקדש לפרופ' איריס לוי עם פרישתה לגימלאות מבית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב.

פרופ' לוי הינה פסיכולוגית חינוכית-התפתחותית אשר מחקריה לאורך השנים הקנו לה מעמד של חוקרת מוערכת ובעלת השפעה בקרב עמיתיה בארץ ובעולם. מחקריה מתבססים על היכרות עמוקה עם תיאוריות התפתחותיות ועל יצירתיות בבניית מערכי מחקר וכלי מחקר פוריים. היא ידועה בקפדנותה ובשיטתיות חשיבתה המדעית בצד נכונותה לפתח רעיונות חדשניים ולהעמידם לבחינה מדוקדקת. רבים ממאמריה הפכו לאבן יסוד בתחומי הדעת בהם עסקה. בשנות השבעים והשמונים רכשה פרופ' לוי שם בינלאומי בתחום של התפתחות הבנת מושגים פסיקליים ומתמטיים כמו זמן ומהירות. בשונה מן האסכולה של פיאז'ה, פרופ' לוי טענה והדגימה כי רכישת מושגים אלו מתגבשת כבר בגיל הרך. מאמצע שנות השמונים עבר מרכז תשומת ליבה של פרופ' לוי לשאלת התפתחות אוריינות ושפה בגיל הרך. כאן תרמה תרומה חשובה להבנת תהליך רכישת מיומנויות בסיסיות כמו ידע אותיות ולהבנת התהליכים המורכבים הקשורים בהתפתחות הכתיבה אצל ילדים. גם בתחום זה רכשה שם בינלאומי ואף שתפה פעולה במחקר ופרסום עם מיטב החוקרים. לאחרונה עוסקת פרופ' לוי, במשותף עם חוקרים בארץ ובחו"ל בנושאים כמו השפעות חברתיות-תרבותיות על התפתחות האוריינות, תיווך ומעורבות הורים בקידום אוריינות הילד, תרומת הטכנולוגיה לקידום הקריאה והכתיבה והשפעת שפות שונות ומערכות כתב שונות על התפתחות האוריינות.

התמחותה של פרופ' לוי בתחום ניצני האוריינות והמחקרים הרבים שערכה בנושא זה, הניבו מסקנות שאותן יישמה בקידום החינוך בגיל הרך בישראל. בשל הפערים הניכרים הקיימים בין האוכלוסיות השונות בחברה הישראלית הופנו מאמציה של פרופ' לוי במכוון, לקידום ילדים משכבות מצוקה המצויים בסיכון לימודי. כך חברה פרופ' לוי למיזם ע"ש פרייס ברודי ואוניברסיטת תל אביב, במסגרתו יזמה והובילה במשך חמש שנים תכנית להחדרת שינויים בתחום האוריינות והשפה בגני ילדים בפרו. היא הנחתה בהתמדה ובמסירות גנות שפעלו

י אוריינות ושפה

במסגרת תכנית זו. מחקרי הערכה הוכיחו את יעילות התכנית בקידום הישגי הילדים. תפיסתה החברתית של פרופ' לוינ' הניעה אותה להרחיב את עבודתה ולהחילה גם בגני ילדים בבתי הספר הערביים ביפו. יוזמה זו חייבה חקירת ניצני אוריינות בשפה הערבית והתאמת התכנית לגנים הערביים, תוך התמודדות עם הקשיים המיוחדים לה. גם כאן הניבה התכנית פרי. מחקר הערכה הראה שחל שיפור ניכר אצל הילדים בכל התחומים שנלמדו.

שאיפתה של פרופ' לוינ' לקדם את החינוך בגיל הרך בכלל ובתחומי האוריינות בפרט, הובילו לשיתוף פעולה עם האגף לחינוך קדם יסודי והאגף לתכניות לימודים במשרד החינוך. במשך שנים אחדות עמדה פרופ' לוינ' בראש ועדה אשר כתבה את תכנית הלימודים "תשתית לקראת קריאה וכתובה" המיועדת לגילאי 3-6. התכנית מציגה את המידע התיאורטי ואת דרכי העבודה המומלצות לקידום מיומנויות אלפביתיות, כישורי לשון, שיח ומכוונות לספרות ילדים. "תשתית לקראת קריאה וכתובה" הינה תכנית הלימודים הרשמית לקידום שפה ואוריינות בישראל.

בצד עבודתה המחקרית, פרופ' לוינ' מסייעת בהתנדבות ליחידה הקלינית של בית הספר למשפטים באוניברסיטת תל אביב. במסגרת פעילות זו נתנה פרופ' לוינ' חוות דעת לבג"ץ בנושאי הקמת ספריות בבתי ספר, ספריות עירונית בעיירת פיתוח וביישובים בדואיים בנגב.

בכל שנות עבודתה התמסרה פרופ' לוינ' להדרכת סטודנטים באוניברסיטאות ובמכללות והנחתה רבים ורבות לקראת תארים מתקדמים. היא הנחילה את מחויבותה הרבה ואת התלהבותה לתלמידיה, בהם כאלה המשמשים כחברי סגל בכירים באוניברסיטאות ובמכללות בארץ ובחו"ל ואחרים הפועלים במסגרות אחרות של שדה החינוך בארץ.

כתלמידותיה בעבר וכעמיתותיה למחקר בהווה, אנו חשות כי נפלה בחלקינו זכות גדולה להכיר את איריס לוינ' כאישה מופלאה, כמורה מחוננת וכחוקרת בעלת שיעור קומה המסורה למחקר, לשותפיה ולחברה בכללה. לאישה זו אנו מקדישים ספר זה.

עפרה קורת ודורית ארם

הקדמה יא

תודותינו נתונה לכל הגופים שסייעו בהוצאת הספר: יוזמת פרייס ברודי ביפו, אוניברסיטת תל אביב; האגודה הישראלית לאוריינות ושפה; בית הספר לחינוך ע"ש חיים וג'ואן קונסטנטינר, אוניברסיטת תל אביב; בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן; קרן שניצר, אוניברסיטת בר אילן; מרכז קלמן לחינוך יהודי ע"ש הרב חיים יוסף קלמן, אוניברסיטת תל אביב; לשכת הנשיא לענייני מחקר, אוניברסיטת בר אילן; The Lieselotte Adler Laboratory for Research in Child Development.

